

דף שבועי

בס"ד

פרשות ויקהל פקודי, תשפ"ג, מספר 1512

ממחשבה לידי מעשה

אבינדב אבוקרט

וכבר המשילו חכמי המחקר, הרהורי האדם ומחשבותיו לזורע זרעוני גינה ונוטע אילנות הגדלים יום ויום ועושים פירות, ולפעמים בא שידפון או ברד ומפסיד הזרעים. וכן האדם יתבונן ויהרהר ויחשב מחשבות טובות ויזהר בקיומו, "פְּנִטְעִים מְגַדְלִים" (תה' קמד:יב), ושלא יבוא בם ערל וטמא (עפ"י יש' נב:ו) – היצר הרע, לדחותם וליבשם ולעוקרם, עד אשר יעשו פירות נאות וטובות ויקצרים, ויוציא לפועל, ולא יזרע לריק ולא ילד לבהלה.

המשל הזה, של תכנונים מושקעים, של חריש עמוק וזריעת הגרעין למעשה משמעותי, הולם הרבה ממחשבותינו היומיומיות. אבל אז, מגיעה 'מכת הטבע' רוח של קרירות או שמא יובש אדיר שגורמים לכל הרעיונות הללו לקמול, להיעקר ממקומם ולא להצמיח דבר.

אבל כאן, במלאכת המשכן, אירע דבר שונה ומפתיע. הפסוק מציין שבמשכן, למרות המספר העצום של התורמים, לא אירעה התופעה האנושית המוכרת של הפער בין הרצוי למצוי. כולם הביאו בדיוק כפי שחשבו בליבם בראשונה, והכול היה לשם שמיים ובדיוק כפי שנצטוו. דבר זה הוא שבח עצום לעם ישראל ופלא גדול בכל תיאור הכנת המשכן.

התורה חותמת את התיאור של בני ישראל המביאים את התרומה בפסוק כללי למדי: "כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת בְּיַד מֹשֶׁה הַבִּיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לָהּ" (שמ' לה:כט). מה משמעותו של הפסוק הזה ומה הוא בא לחדש על כל התיאור הארוך שבתחילת פרשת ויקהל.

החיד"א (נחל קדומים ויקהל ו) מבקש למצוא בפסוק תיאור נפלא למלאכת תרומת המשכן. בטבע שבעולם, הרצונות והמחשבות שלנו לא תמיד יוצאים אל הפועל כפי שתכננו, אם בכלל. ניכר לכולנו, כי לא פעם האדם מתמלא בספקות, מתחרט, עושה מעט ממה שתכנן או שעושה זאת בכוונה לא שלמה.

כי הנה האדם תעוררהו נפשו לעשות צדקה או מצוה ותכף יסתפק או יתחרט, וסוף דבר אף אם יקיים מחשבתו – לפעמים לא תהיה שלמה כאשר חשב ונכ"ה לו ינכ"ה¹, ומה שעושה הוא קצת שלא לשמה. והוא דבר הניכר.

החיד"א המשיל בדרשה לשבת זכור (דברים אחדים יז) משל מרתק לעניין:

* הרב אבינדב אבוקרט מכהן כרב קהילת 'אבני החושן' בגבעת שמואל, במקביל לעיסוקו כרואה חשבון. מחבר הספר 'דיבור המתחיל' לפרשת השבוע בהוצאת ספריית בית אל.
1 הוא ינכה ויחסיר במעשיו, מליצת לשון על בסיס חילופי אותיות לפסוק: "וְיִנְקָה לֹא יִנְקָה" (שמ' לד:ז).

ומבטל אשר חשב בתואנות וטענות. וצריך כוח גדול להקים מחשבות לבו ולא יתקרב דעתו" (צווארי שלל הפטרת ויקהל).

לאחר מכן, על האדם להרבות בלימוד התורה, שסגולתה לבטל את היצר הרע המאיים לקרר את האדם מהתלהבותו, וכן לחזק את ליבו בדרכים מעשיות. את הרמז לזה ביקש שלמה המלך להטמיע כבר בכניסה אל בית המקדש, כשהציב שם שני עמודים: "יִכִּין" המרמז על ההכנה לעשיית המצווה ו"בְּעֵז" המסמל את התורה שמכונה עֵז ומסייעת בהכנה. עמודים אלה, העשויים נחושת, מבטאים את הנחישות והמאמץ הגדול שהאדם משקיע בהשתדלות זו.

לאחר ההכנות האדם ניגש לביצוע המעשה שאותו תכנן, וגם כאן החיד"א מעניק לו עצה. יש לעשות את המעשה הטוב במהירות ולא להתמהמה. כל התעכבות בהוצאה לפועל של הרעיון תסייע ליצר הרע לקרר את האדם מההתלהבות הראשונית. היצר ממלא את האדם בחששות, חישובים ואומדנים ובכך מעכב אותו ואפילו מונע ממנו להוציא את הדברים אל הפועל (חומת אנך שם; חומת אנך שה"ש ה:ב). אם בכל זאת התעכב האדם בביצוע המשימה, החיד"א מלמדנו שעליו להתגבר מחדש ולהבעיר שוב את הבערה הפנימית שהניעה אותו למעשה (פתח עינים אבות ה, כ / חדרי בטן בהר בחקותי טז). זאת, כפי שהמשנה מתארת באבות (ה, ב):

דתיכף כשעלה ברצונך ללמוד או לעשות מצוה תהיה "רץ כצב" בטרם תהיה 'נְשֵׂא הַצִּנָּה' ותתקרב. ואם חס וחלילה כבר התחלת להצטנן, תהיה "גיבור כאר" דייקא. שיש לו "צִנִּים פְּחִים" (מש' כב:ה) ועם כל זה הוא גיבור.. ותהיה כמוהו להתגבר ולקיים המצוה והלימוד. ויתבונן מידות

4 שרוי בקרירות, מליצת לשון על בסיס הפסוק: "נְשֵׂא הַצִּנָּה" (שמ"א יז:ז).

והוא פלא בהמון ישראל כמה רבבות, אשר כל מה שעלה בלבם – הביאו הכל וגם לשמה. וזה שאמר "כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לָבָם אֹתָם" (שמ' לה:כט) וגו' הביאו כל אשר עלה על לבם... ומתחילה ועד סוף היה נדבה לה' לשם ה',.. שלא היה אחד בהם 'בְּחָרַט אָנוּשׁ'² לא מינה ומקצתה וכוונתם שלמה נדבה לה'.

מאז, הפלא העצום הזה לא קרה בקהל גדול שכזה, אבל במשך הדורות היו יחידי סגולה שזכו להוציא אל הפועל את מלוא רצונם. אחד מהם היה חזקיהו המלך, שהכתוב מעיד עליו: "וּבְכָל מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר הִחֵל בְּעִבּוֹדַת בַּיִת הָאֱלֹהִים וּבִתְוֹרָה וּבִמְצֻוֹה לְדָרַשׁ לֹא-לָהִיוּ בְּכָל לְבָבוֹ עֲשֵׂה וְהִצְלִיחַ" (דב"ה ב לא:כא). בכל ימיו הצליח חזקיהו לחשוב מחשבות מרוממות, וגם להביאם לידי ביצוע מעשי בהצלחה (ראש דוד, קדושים, חומת אנך על אתר). לפי פירושו במקום אחר (אי' כז:ו), איוב אומר על עצמו דברים דומים כשהוא פונה לא-לוהים: "בְּצַדִּיקְתִּי הִצְדַּקְתִּי" – כשבאה לי מחשבה לעשות טובה החזקתי "וְלֹא אֲרַפֶּה לֹא יִחַרְף לְבָבִי מִיָּמִי" – שלא אטה מהטוב שחשבתי, או שהתחלתי ולא נתרפיתי ונתקררתי, ולא נטייתי מהטוב כל ימי.

אבל החיד"א אינו מתפעל רק מהמופת האדיר שליווה את התרומה למשכן ואפיין את צדיקי הדורות. בדבריו הוא מנסה למצוא עקרונות שיסייעו לנו לפעול לאורו בכל אורחות חיינו. ראשית, על האדם להכיר בתופעה הזו ולדעת כי החולשה האנושית הזו מאפיינת את כל שדה העשייה בעולמנו. ההכרה באתגר היא עצמה כבר התחלה של הבנה והתמודדות:

דלפעמים יש לאדם מחשבות טובות מהנשמה הקדושה חלק א-לוה ממעל קדמת הצור ממנו חוצב "חִצְב לְאֲבוֹת"³, ויחשוב ללמוד ולעשות צדקה וכיוצא בזה, ואחרי זה בא זדון היצר הרע

2 בן אנוש שיתחרט, מליצת לשון על בסיס הפסוק: "בְּחָרַט אָנוּשׁ" (יש' ח:א).

3 חצוב מהאבות הקדושים, מליצת לשון על בסיס הפסוק: "חִצְב לְהַבּוֹת" (תה' כט:ז).

התפללו. וכן בווידיאו יאמרו שכבר התודו בלב ואדרבא חשבו לעשות עבירות חדשות. אכן כשהתפלה והווידיאו בקול צריכים להתפלל ולהיות מתוודים באמת.

האמירה בפה של הנדר, התפילה והווידיאו לא נועדו עבור ריבוננו של עולם, שיודע כל תעלומות הלב. האמירה בפה נועדה לדרבן את האדם לממש את אמירתו ומחשבתו הראשונה. כשהאדם אומר את הנדר בקול, כשהוא מתפלל בקול ומתוודה במילים ברורות, הוא מצמצם את האפשרות שלו להתחרט על מעשיו. כולם שומעים את דבריו, הם משמשים עבורו כאמצעי תזכורת להתחייבות שלו וכלחץ חברתי ליישם אותה. אם הייתה התפילה מעשה שבלב בלבד, אנשים לא היו מתפללים כלל, שהרי מי יכול לדעת מה הרהרו בדעתם.

יש בדברים הללו כלי נוסף להתמודד עם הקושי האנושי להוציא אל הפועל את ההרהור הראשוני. הכלי הזה מצטרף לעצות הרבות שהביא החיד"א, שכולן יונקות ממעשי ישראל בזמן בניית המשכן: הכנה מושקעת, זריזות והתלהבות, ולבסוף ביטוי חיצוני וחברתי לרצון האישי המופנם. כך אנו מבינים יותר את הנדבה בפרשיות המשכן, וכך אנו למדים גם כיצד להאיר ממנה על חיינו אנו.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
 כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
 ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
 הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
 יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

אלו מהחיות.. והכל נברא בשביל האדם כדי שילמוד מדה טובה שיש בהם לעבוד את בוראו.

לבסוף, החיד"א מתווה דרך כיצד האדם לא יוכל לחזור בו ויצליח לממש את מבוקשו. הוא מביא בשם האר"י שאלה נפוצה (חומת אנך לתה' סה:ב-ג):

דיש לחקור דאמאי צריך להתפלל בביטוי שפתים? וכן מצוה לנדור בעת צרה, אמאי צריך שיהיה נודר בפה? וכן כשמתודה האדם אמאי צריך להתוודות בפה? הרי הקדוש ברוך הוא רואה כליות ולב ויודע מחשבות והלא טוב להתפלל בלב וכן לנדור בלב וכן להתוודות בלב. והיה כבוד שמים כי בזה יתרבה כבודו ומתפרסם שיודע מחשבות.

בעבודת ה' אנחנו אומרים אמירות רבות, מתפללים בקול, נודרים בשעת מצוקה ואומרים ויודי על חטאינו בפה. לכאורה, האמירות הללו מיותרות, ודי היה אם היינו מבטאים את המסרים שבהם בהרהורי ליבנו. אבל כאן נקבע עיקרון חשוב:

והתשובה לזה הוא שאם היו נודרים בלב, אח"כ היה מתחרט ולא היה משלם, ויהיה לו עוון נדרים החמור. אבל עתה שנודר בפה, השומעים יזכירוהו או יכריחוהו לשלם, וגם הוא מעצמו בודעו כי שומע הן לו,⁵ ישתדל לשלם נדרו.

וכיוצא בזה אם היה התפלה בלב, הרבה הדיוטות הלך הלכו האישים⁶ לבי כנישתא "ישבו לארץ ידמו" (אי' ב:י) ולבם "הלך השכים" (יש' נ:י) בשוק"י האיש ירצה⁷ "בשוקים ובחבובות" (שיה"ש ג:ב) ושבע תועבות (עפ"י מש' ו:טז) ו"רבות מחשבות" (מש' יט:כא), ויאמרו שכבר

5 יש מי ששומע אותו, מליצת לשון הפוכה על בסיס הפסוק: "שמע אין לך" (שמ"ב טו:ג).
 6 הלכו האנשים, מליצת לשון על בסיס הפסוק: "הלך הלכו העצים" (שו' ט:ח).
 7 האדם רוצה להסתובב בשוקים, מליצת לשון על בסיס הפסוק: "בשוקי האיש ירצה" (תה' קמז:י).